

ONZE MUTATIE-RECHTEN.

(*Vervolg van blz. 385.*)

In de Memorie van Toelichting zegt de Regeering, verwijzende naar het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betrekkelijk de wet op de middelen voor het dienstjaar 1877, artikel 1, dat „de rechten op den overgang van..... onroerende goederen voor „s hands niet kunnen afgeschapt worden zonder dat van de schatkist te zware offers worden gevegd.”

Zij stelt evenwel de afschaffing van het zoogenaamd recht van overbedeeling voor, en haalt, tot verdediging daarvan, de bezwaren aan, die reeds meermalen tegen de heffing dier belasting zijn ingebracht.

Haar ontwerp heeft in het algemeen ten doel: 1°. de vervanging van bijna alle vaste registratierechten door een uniformrecht van f 1.—; 2°. de beperking van de evenredige registratierechten tot die op aannemingen en op den overgang van roerend en onroerend goed.

De belasting op het hypotheccair verband zou derhalve o. a. vervallen.

Aangezien de Minister van der Heim, van wien dit wetsontwerp afkomstig is, spoedig na de indiening aftrad en de nieuw opgetreden Regeering dit ontwerp introk, kan ik er voorloopig van afstappen.

In de stukken, tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging gewisseld met betrekking tot de Staatsbegrooting voor 1878, worden de overgangsrechten c. a. niet aangeroerd; wel is ook nu weder door den heer van Eck, bij de beraadslaging over de wet op de middelen, met een enkel woord op de nadeelige werking van het proportioneel registratierecht gewezen, doch zijne beschouwingen betroffen slechts de moeielijkheden in de verkrijging van recht, welke die heffing doet ontstaan; de minister zeide overweging toe.

Inmiddels kwam ons onderwerp andermaal ter sprake in de vergadering van het *Genootschap tot bevordering van nijverheid, opgericht te Onderdendam.*

„Is de tegenwoordige wet op de registratie in overeenstemming met de belangen van de nijverheid, en met die van den landbouw in het bijzonder? Zoo neen, wat vermag het genootschap, om haar te doen herzien en te verbeteren?” Ziedaar de vraag, die door deze vereeniging aan hare afdeelingen werd gesteld.

Naar aanleiding hiervan, benoemden drie der afdeelingen speciale Commissiën, waarin verschillende mannen zitting hadden, wier namen, zoo op het gebied der theorie als op dat der practijk, een goeden klank hebben; deze Commissiën brachten elk afzonderlijk een verslag uit. (*)

Alle bijzonderheden, in die verslagen voorkomende, hier mede te deelen, is natuurlijk niet mogelijk; ik bepaal mij derhalve tot het volgende:

De afdeeling *Nieuwolda en Nieuw-Scheemda*, er op wijzende, dat voor Groningen, waar de eigendom zeer gesplitst is, het overgangsrecht drukkender is dan voor andere provinciën, komt verder tot de conclusie, dat ovcral „de middelstand, de minder rijkdommen bezittende, maar werkelijk de meest bewegelijke, de „handel en vertier aanbrengende stand, de eigenlijke kern der „natie”, er het zwaarst door getroffen wordt.

Zij wijst, tot staving dezer meening, o. a. op het feit, dat de middelstand ten platte land nog al eens van landbouw-onderneming verwisselt, heden op deze, morgen of gene boerderij zijn geluk beproeft; voorts op de waarde, die de onroerende goederen, in steden voor handel of nering gebezigd, aan het bedrijf dat er in uitgeoefend wordt, ontleenen.

Zij betoogt verder de wenschelijkheid, om de goederen in de doode hand en tevens de nog bestaande heerlijke rechten — nu geheel vrij — voortaan te treffen en betoogt, dat er van zeeschepen mede belasting, in den vorm van registratierecht, ware te heffen.

De afdeeling *Beerta* vangt aan met — onder verwijzing naar van Houten's „Toekomst onzer financiën” — de bekende bezwaren tegen de registratiebelasting te ontwikkelen.

Genaderd tot de overgangsrechten, zegt zij het volgende: (†)

(*) Deze verslagen zijn in hun geheel te vinden in de *Handelingen* van het Genootschap, 1876—77; een uitvoerig uittreksel is opgenomen in het *Weekblad voor Notaris-ambt en Registratie*, jaargang 1878, nr. 425.

(†) Men brenge de hier volgende redeneering in verband met de argumentatie der Commissie a. h. uit het departement Breda der *Nederlandsche maatschappij ter bevordering van nijverheid*, zie hiervoor.

„Ligt het niet voor de hand, dat door zoodanige zware belasting overgang van vaste goederen wordt gedrukt?

„Meent men soms, dat dit kwaad zoo groot niet is en dat er veel voor te zeggen is, om den grondeigendom in vaste handen te doen blijven, die immers alsdan, in eigen belang, daarvan zooveel mogelijk vruchten zullen trachten te trekken om niet den bodem te maken tot een voorwerp van speculatie, waaronder de cultuur al licht kan lijden?

„De opmerking is wel eens gemaakt, doch getuigt van weinig consequentie en geen diep doorzicht Van weinig consequentie — want waarom dan de registratierechten niet nog belangrijk verzwaaard, waarom de Engelsche majoraten niet ingevoerd, waarom de doode hand niet nog meer begunstigd, mutatie van onroerend goed niet nog meer tegengewerkt, zoo niet verboden? Van geen diep doorzicht — want in den regel zal, wie verkoopt, berekend hebben, meer van den koopprijs te kunnen maken dan van het verkochte en, wie koopt, juist oordeelen, dat het vaste goed hem meer zal opbrengen, dan de rente van de koopenningen; met andere woorden: de koper ziet kans, de productiviteit te verhoogen. Alle regel kan men stellen, dat vrije beweging van den grond dien eerder zal doen komen in de handen van hem, die er het meeste van trekt En, mocht al een vrijer verkeer voor en na het goed brengen in minder wenschelijk bezit, dit zal in den regel slechts tijdelijk zijn; en daarenboven, ook bij de zwaarste belasting op den overgang blijft dat niet uit, maar wordt door die hooge rechten juist dan verplaatsing in betere handen dikwijls tegengewerkt.”

Vervolgens worden de bekende bezwaren tegen het recht op 'de ruilingen, tegen dat op overbedeeling bij boedelscheiding en op het hypothecair verband uiteen gezet, en wordt op de overdreven fiscaliteit van sommige registratie-ambtenaren de aandacht gevestigd.

De afdeeling vraagt ten slotte, niet onmiddellijk afschaffing, maar belangrijke vermindering der belasting. En, na dit gedaan te hebben, geeft de commissie aan, om welke reden h. i. de vervanging der overgangsrechten c. a. door eene verhooging der grondbelasting niet goed te keuren is. Door hen, die deze vervanging aanprijzen, wordt wel eens beweerd, dat de vermindering der waarde van het grondbezit, die het gevolg zou wezen van bedoelde verhooging, zou worden opgewogen door de vermeerdering der kapitaalswaarde, die het verdwijnen der overgangsrechten zou doen ontstaan.

De Commissie merkt op, dat dergelijke compensatie in elk geval alleen zou kunnen werken ten aanzien van het kleinere grondbezit, maar niet met betrekking tot die groote landcigenaars, die sinds tijden wel voor en na inkoopten, doch nooit verkoopen.

Zij ziet intusschen niet in, waarom het aequivalent juist bij het grondbezit moet worden gezocht, dat, ten onrechte, reeds zoo lang door de drukkende overgangsrechten is getroffen.

De *noordër-afdeeling* eindelijk, bestrijdt deze rechten eveneens op reeds meermalen aangevoerde gronden en stelt als aequivalent het heffen eener inkomstenbelasting voor; zij schijnt er verder niet afkeerig van te zijn, om eenmaal die belasting tot „impôt unique” te verheffen. (*)

Tot eonclusiën is men — voor zoover mij bekend — in de algemeene vergaderingen der vereeniging niet gekomen, en van adressen, door haar tot Regeering of Vertegenwoordiging gericht, is mij niets gebleken.

Ook elders, kwam in 1878 de kwestie nog ter sprake.

In de afdeeling „Leiden en omstreken” der *Hollandsche maatschappij van Landbouw* hield de heer A. van Eck eene belangrijke voordracht, waarop ik, tot mijn leedwezen, hier slechts beknoptelijk de aandacht kan vestigen (†). Na met lof te hebben melding gemaakt van de hypothecaire statistiek (§), die we voornamelijk aan het krachtig initiatief, den ijver en de volharding van Mr. Ph. J. Bachiene verschuldigd zijn, en enkele middelen aan de hand gedaan te hebben, die z. i. in het belang van het hypothecair crediet zouden strekken, wees spreker er op, dat ook dan nog de overgangsrechten en die op de hypothecaire geldleening een „kanker zouden blijven, die aan de maatschappelijke welvaart „knaagt;” al wederom toonde ook hij den ongelijken druk aan dier belasting, en vestigde hij de aandacht op het privilegie, dat — althans feitelijk — de doode hand geniet; en ook te dezer gelegenheid werd door hem, evenals vroeger in de *Vereeniging voor de Statistiek*, de vervanging aangeprezen der mutatie-belasting c. a. door verhooging der grondbelasting, in vier achtereenvolgende termijnen, elk van vijf jaren, met het door de schatkist te verliezen bedrag.

(*) De Commissieleden namen gewis geen kennis van de beschouwingen van Mr. N. G. Pierson, opgenomen in *de Gids*. Januari 1871.

(†) Zij zijn, van wege de Maatschappij, uitgegeven bij H. A. M. Roelants, te Schiedam.

(§) Zie *Staatkundig en Staathuishoudkundig jaarboekje*.

„Professor Vissering” — zoo zeide de spreker — „die mij, ter vergadering van de Statistiek, een krachtigen steun verleende, wenschte liever een ander aequivalent nevens de grondbelasting, een aequivalent van elastieken aard, gebaseerd op de afwisselende inkomsten. Dankbaar voor de hulp, welke ik voor mijn voorstel bij den geachten hoogleeraar vond. onthield ik mij destijds opzettelijk van de bespreking van zijn aequivalent, omdat het beginsel, waarover wij beiden het volkomen eens waren, mij veel meer lief is dan het middel, de wijze van uitvoering; maar ik meen mij nu te mogen veroorloven, op te merken, dat — hoe fraai het ook klinke in theorie, dat men bij meerdere opbrengst meer betaalt — dit aequivalent, bij de zwaardere eischen, die ik men te moeten stellen aan eene schatting, moeielijk uitvoerbaar zou zijn. Het is eene belasting ter vervanging van de overgangsrechten; zij moet dus komen ten laste, niet van den gebruiker, maar van den eigenaar. En diens inkomsten zullen gedurende de jaren dat de pacht loopt, niet afwisselend zijn. De bepaling zou dus alleen toepasselijk wezen op den persoon, die de twee betrekkingen (hoedanigheden) van eigenaar en gebruiker in zich vereenigt. En, zoolang het ergerlijk privilegie ten behoeve van het roerend kapitaal bestaat, zou de grondeigenaar-gebruiker aan te zware verzoeking blootstaan, om de aangifte aan hem met gerustheid te kunnen overlaten. En, tegen eene schatting, die ook om de bovenvermelde redenen slechts op het kleiner gedeelte der gronden toepasselijk zou zijn, bestaan te groote en te vele bezwaren om daartoe jaarlijks over te gaan. Mocht nu de mogelijkheid bestaan, om dat afdoende te regelen zonder dat er telkens eene nieuwe schatting noodig ware, zoo zou mijn bezwaar zich veel geringer doen gevoelen, ja misschien geheel vervallen.”

Spreker wees verder nog op de algemeene prijsverhooging der onroerende goederen, die z. i. uit de door hem gewenschte wetswijziging zou voortvloeien, en stelde voor, van wege de Maatschappij in den geest zijner denkbeelden een adres aan de Regeering en de Volksvertegenwoordiging te doen toekomen.

Ik ga verder, en vind vermeld in eene „Nota (*) van beschouwingen der afdeling Neder-Veluwe van de Geldersche maatschappij van landbouw over het wetsontwerp tot herziening van de belastbare opbrengt der ongebouwde eigendommen”, dat de afdeling eene verhooging der grondbelasting, mits ter vervanging van de

(*) Vastgesteld in de vergadering der afdeling van 14 Februari 1878.

overgangs- en hypotheekrechten strekkende, niet verwerpelijk acht.

Het *Algemeen Handelsblad* (*), dit adres besprekende en aan de daarbij behandelde quaestie een hoofdartikel wijdende, verklaarde zich met dit denkbeeld volkomen te kunnen vereenigen.

Dit blad, de gewone argumenten herhalende, wees o. a. ook op den hoogerren rentestandaard bij schuldbekentenis op hypotheek dan bij beleening op effecten, z. i. hoofdzakelijk het gevolg der belasting op het hypothecair verband gelegd; de overgangsrechten c. a. noemt het blad met Gogel (†) „een der schandelijkste uitbroeisels van Fransche hersenen, welke ooit onzen grond verpest hebben.”

Ons onderwerp werd mede besproken in eene algemeene vergadering (§) der *Hollandsche Maatschappij van landbouw*, belegd ter bespreking der verschillende vragen, die middelijk of onmiddelijk met het wetsontwerp tot herziening der grondbelasting in verband staan.

De vergadering nam, na uitvoerige en degelijke discussiën, met 180 tegen 35 stemmen, eene motie aan van den heer H. J. Waller, luidende:

„De Vergadering enz. besluit: 1°. het Hoofdbestuur op te dragen, bij de Regeering aan te dringen op eene gelijktijdige afschaffing der mutatie- en hypotheekrechten, daar wij landbouwers en grondbezitters gaarne ons deel willen betalen in de kosten der huishouding van den Staat, maar wij niet bereid zijn dit langer op te brengen in den vorm, die de belangen van den landbouw zoo zeer krenkt, het aan de wijsheid en de erkende billijkheid der Hooge Regeering overlatende, of zij meent, dat het volle bedrag, dat de Staat door de afschaffing dier beide belastingen verliest, geheel of gedeeltelijk door eene verhooging der grondbelasting moet gevonden worden; 2°. enz.”

Naar tijdsorde voortgaande, kom ik tot het adres, dat — onder dagteekening van 10 April 1878 — aan den Minister van Financiën gericht werd door de *Vereeniging tot ontwikkeling van den landbouw in Holland's Noorderkwartier* en waarbij de motie wordt medegedeeld, die in de algemeene vergadering der vereeniging, gehouden 13 Maart te voren, met algemeene stemmen werd aangenomen.

Deze motie is van den volgende inhoud:

(*) Zie nr. van 22 Maart 1878.

(†) *Memoriën en Correspondentie*, blz. 340.

(§) Te 's Gravenhage den 24 April 1878 gehouden en door een 60tal afgevaardigden van afdeelingen bijgewoond.

„De vergadering, van oordeel zijnde, dat eene herziening van „de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen wenschelijk „is, opdat de bestaande onbillijkheden mogen ophouden; over- „wegende, dat eene herziening dier belasting echter gepaard moet „gaan met eene verbetering der andere belastingen, die op het „grondbezit drukken;

„Overtuigd, dat de hypotheekrechten en die op den overgang „van onroerend goed onder de levenden belastingen zijn, die den „landbouw zeer benadeelen en in de eerste plaats verdienen „afgeschaft te worden, vraagt het Bestuur, om bij de Hooge „Regeering ernstig aan te dringen op de afschaffing dier rechten „met vermelding, dat zij er geen bezwaar tegen heeft, bijaldien „die rechten afgeschaft worden, daarentegen de grondbelasting „verhooging onderga.”

Aan het slot eener memorie van toelichting, waarvan het Bestuur, aan dezen last voldoende, de motie deed vergezeld gaan, en waarin o. a. wordt aangetoond, hoe de belasting op het hypothecair verband er toe medewerkt, om het nationaal kapitaal in allerlei fondsen, soms zeer insolide, te doen beleggen, wordt het volgende gezegd:

„Door het aannemen der bovenstaande motie heeft een aan- „zienlijk aantal ontwikkelde landbouwers getoond, dat het hun „niet te doen is, om ontheven te worden van hun aandeel in het „dragen der kosten van het Staatsbestuur, maar dat zij bezwaar „hebben, dat aandeel langer op te brengen in een vorm, die „hunne belangen zoozeer krenkt.”

Dat de minister van Financiën, de heer Gleichman, het in hoofdzaak met adressanten volkomen eens was, bleek uit de volgende woorden, voorkomende in een der met de Tweede Kamer gewisselde stukken: (*)

„Aan de herziening van de grondbelasting op de ongebouwde „eigendommen wenscht de ondergeteekende afschaffing der over- „gangs- en hypotheekrechten te verbinden (met uitzondering der „rechten op den overgang in de doode hand), onder omslag van „het bedrag dier rechten over de grondbelasting.”

Dezelfde minister zeide, tijdens de discussie over deze belasting in de Tweede Kamer, toen hij een drietal kamerleden verzocht,

(*) Zie memorie van beantwoording van het Voorloopig Verslag betreffende het wetsontwerp op het recht van successie en van overgang in de rechte linie, § 2, 5de lid.

een door hen ingediend amendement terug te nemen, het volgende:
 „Dit zal hun des te gemakkelijker vallen, als ik verklaar — en
 „dan doe ik niets dan herhalen, wat ik reeds heb medegedeeld —
 „dat het recht van overbedeeling mij voorkomt oeconomisch
 „onjuist te zijn en in de eerste plaats te drukken op de kleine
 „boedels, en dat ik niets liever wensch dan dat recht te doen
 „verdwijnen. Nu herinner ik, dat ik toegezeid heb, een voorstel
 „tot afschaffing van alle rechten van overgang, een voorstel,
 „waarin het recht van overbedeeling van zelf zou zijn begrepen.
 „Ik ga een stap verder en verklaar dat, als mij mocht blijken,
 „dat het denkbeeld van afschaffing der overgangsrechten in het
 „algemeen geen genoegzamen bijval in de vergadering vond, ik
 „bereid ben, een afzonderlijk voorstel te doen tot afschaffing van
 „het recht op overbedeeling.”

In de tusschen Regeering en vertegenwoordiging gewisselde stukken, betreffende de staatsbegroting voor 1879, komt omtrent de mutatie-belasting e a. niets voor.

Alvorens nu van het jaar 1878 af te stappen, moet ik nog wijzen op eene studie van mr. W. van der Kaaij, betrekkelijk „het recht van overgang wegens overbedeeling bij boedelscheiding.” (*)

De schrijver noemt het: „die onbillijke, ongelijkmatig drukkende, daarom terecht impopulaire, hatelijke, algemeen afgekeurde belasting, waarvan onze tegenwoordige minister van Financiën heeft verklaard, dat hij niets liever wensch, dan haar zoo spoedig mogelijk te doen verdwijnen en die dan ook inderdaad zoo spoedig mogelijk moet worden afgeschaft ”

Dat de groote boedels er in den regel niet door getroffen worden, maar de kleine daarentegen er zwaar door gedrukt worden, licht de heer van der Kaay door verschillende voorbeelden en tal van wel gekozen cijfers duidelijk toe.

Hij tracht verder (in verband met het door hem en twee medeleden der Tweede Kamer ingediende amendement) (†) te betoogen, dat dit recht, al moge het ook vermeld staan in de wet op de registratie, eigenlijk tot de successie-belasting behoort, en deelt enkele bijzonderheden uit onze legislatieve geschiedenis mede, die alleszins de aandacht verdienen.

In het Voorloopig Verslag der Commissie van rapporteurs

(*) Zie *de Economist*, aflevering November 1878; zie een uittreksel in het *Weekblad voor Notaris ambt en Registratie*, nr. 467.

(†) Zie hiervoor.

(der Eerste Kamer), houdende algemeene beschouwingen over de Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1879, leest men het volgende:

„Door eenige leden werd de opmerking gemaakt, dat men, „wanneer op afschaffing der zoogenaamde mutatierechten wordt „aangedrongen, zich te groote verwachtingen daarvan voorstelt. „De kosten zullen nog altijd bij openbare verkooping niet gering „blijven; bovendien is het grootste gedeelte der onroerende goederen in vaste handen. Zoo er inkomsten te missen waren, dan „zou de afschaffing van andere belastingen de voorkeur verdienen „en is nuttiger verplaatsing van belastingdruk te vinden.

„Intusschen wenschte men bij deze gelegenheid de opmerking „te maken, dat aan eene zinsnede in een door deze Kamer uitgebracht verslag eene geheel verkeerde uitlegging gegeven is; „men heeft gemeend, daarin te lezen, als het ware een protest „van de meerderheid der Kamer, bij voorbaat uitgebracht tegen „eene eventueele verhooging van de percentage, die onder den „naam van grondbelasting op het belastbaar inkomen der ongebouwde eigendommen wordt geheven. Zoodanig voorbarig protest „lag niet in de bedoeling; doch de bedoeling was en blijft nog, „dat men wilde bestrijden een uitgesproken gevoelen, dat eene „geheele reeks van rechten, obligatie-, hypotheek- en overgangsrechten, moesten worden geconverteerd in grondbelasting en „daarmede het inkomen der gebouwde en ongebouwde eigendommen moest worden bezwaard.”

Ook bij de discussiën in de Eerste Kamer over de Staatsbegrooting voor 1879 (*) bleven de mutatierechten niet onbesproken.

De heer Pické wijdde er eene vrij uitgebreide redevoering aan; de beschouwingen des sprekers in haar geheel over te nemen, zou te veel plaats eischen; ik bepaal mij derhalve tot het volgende résumé.

Ook de heer Pické acht het recht van overbedeeling „zeer onrechtvaardig, vooral na de invoering van de successiebelasting in de rechte lijn”; hij wijst tevens op de gemakkelijke ontduiking er van; het recht op de ruilingen acht hij „zeer nadeelig voor den landbouw”; het recht, op de hypotheeken drukkende, obligatie- en inschrijvingsrecht, noemt hij „zeer bezwarend voor den grondbezitter”; vóóral thans, nu men zooveel kapitaal aan den grond moet besteden; de rechten op verkoop van vast goed „belemmeren” — zoo zegt hij — „den handel in land en zijn dus

(*) Algemeene beraadslagingen.

„in het algemeen belang nadeelig.” De landbouwer, zoo meent hij, wordt er niet door gedrukt.

Alle deze rechten te converteeren in verhooging der grondbelasting, keurt hij evenwel af. Tot staving dier meening worden verschillende argumenten aangevoerd; zoo o. a., dat *alle* eigenaars, groote en kleine, langs dien weg als het ware voor een deel onteigend zouden worden; dat het zeer te betwijfelen valt, of door die verplaatsing (en niet wegneming) van den last, op den bodem drukkende, de handel in land zal bevorderd worden, terwijl hij voorts de meening te kennen geeft, dat bedoelde verplaatsing aan de kleine landbouwers — de meerderheid uitmakenden — een ondragelijke last op de schouders zou leggen, en ook opmerkt, dat de nieuwe last driemaal zwaarder zou zijn dan de inkomstenbelasting, door den minister Blussé voorgesteld.

Spreker heeft er geen bezwaar tegen, dat het aequivalent voor de afgeschafte rechten op ruilingen, het recht van overbedeeling en het obligatierecht c. q. in verhooging der grondbelasting gevonden worde; wenschte men evenwel ook de andere rechten te doen vervallen, dan zal — naar zijn gevoelen — het aequivalent elders gezocht moeten worden. (*)

Door het lid der Tweede Kamer, Mr. S. van Houten, werd een voorstel van wet betreffende de registratiebelasting ingediend, gelijkkluidend aan het ontwerp van den minister van der Heim (†); alléén is er de slotbepaling aan toegevoegd, dat de gehandhaafde evenredige rechten binnen drie jaren na het in werking treden der wet aan eene herziening onderworpen worden.

Deze termijn staat — blijkens de Mem. van toelichting — in verband met de „nieuwe waardeering der ongebouwde eigendommen” en de te dien aanzien door de Regeering kenbaar gemaakte voornemens.

De heer J. B. Vroom, dit voorstel besprekende, (§) geeft, ten einde te gemeet te komen aan de klachten over den druk en het nadeel der mutatierechten, het denkbeeld aan, om de zoogenaamde verklaring van lastgeving eerst na b. v. een jaar met evenredig recht te belasten (art. 2 § 4 no. 57 § 6 no. 4 der registratie-wet);

(*) Het in den aanvang van 1879 ingediende wetsvoorstel tot heffing eener belasting op de goederen in de doode hand laat ik, als niet direct met mijn ontwerp in verband staande, onbesproken.

(†) Zie hiervoor.

(§) Zie *Weekblad voor Notaris-ambt en Registratie*, nr. 480.

verder de overdrachten, gedaan binnen één jaar, nadat de 4 pCt. betaald zijn, aan een vast recht van f 1 te onderwerpen, de latere overdrachten, doch binnen 3 jaren, met 1 pCt., de nog latere, doch binnen 6 jaar, met 2 pCt., en de overdracht na 6, doch binnen 10 jaar, met 3 pCt. te belasten. Na 10 jaar zou dan eerst opnieuw de volle 4 pCt. kunnen geheven worden.

„De handel in vast goed” — zegt schrijver — „werd dan meer „vrijgelaten en de schatkist zou slechts een betrekkelijk gering „offer brengen.”

Terugkomende tot de officieele debatten, zien we, dat ter gelegenheid der discussien in de Tweede Kamer over het ontwerp van wet betrekkelijk de herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen, de heer de Bruijn Kops den minister in overweging gaf om, nu de nieuwe schatting ten aanzien van de gebouwde eigendommen heeft plaats gehad, het voorbereidend onderzoek dat voor eene conversie van de mutatierechten noodig is, althans voor die geb. eigendommen ter hand te nemen.

De minister *schreef* daartoe minder genegen.

Het voorloopig verslag omtrent het wetsvoorstel van Houten (*), door de commissie van rapporteurs den 20 Maart 1879 vastgesteld, was verre van gunstig; men achtte, met het oog op de plannen der Regeering, de indiening ontijdig, en verklaarde zich tegen afschaffing van belastingen zonder behoorlijk aequivalent.

Sommige leden, die in de slotbepaling de onmiskembare strekking zagen, om de mutatierechten in grondbelasting te converteeren, bestreden die conversie; afschaffing van rechten in het *algemeen* belang dient huns inziens op de schouders van het *algemeen* te worden gebracht, en niet *uitsluitend* ten laste van een gedeelte der belastingplichtigen, de grondbezitters; slechts het belang van speculanten in grond en van hen, die een klein stuk vast goed, veelal met schuld bezwaard, bezitten, zou — naar het oordeel dier leden — door die afschaffing bevorderd worden; zij, die hunne gronden niet verkoopen, zouden er weinig of geen voordeel uit putten.

Ook in het voorloopig verslag der Eerste Kamer omtrent het wetsontwerp tot herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen worden de mutatierechten weêr besproken.

Vrij algemeen wilde men nu reeds te kennen geven, dat men

(*) Na het optreden van het nieuwe Kabinet, heeft de heer van Houten dit wetsvoorstel ingetrokken.

bereid is, tot eene eventueele *verhooging der grondbelasting* mede te werken, wanneer de behoefte der schatkist het vordert, doch onder beding, dat vooraf belast worden die eigendommen en goederen, welke tot nu toe *onbelast* bleven, en dat de verhooging niet in die mate worde opgevoerd, dat zij strekke tot conversie in grondbelasting van de mutatie- en andere soortgelijke rechten, „daar *dergelijke verhooging* onbillijk zou zijn.”

In de Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag omtrent het wetsontwerp tot invoering eener effecten-belasting, zegt de minister van Financiën o. a., dat hij „de noodige voorstellen doet ontwerpen tot afschaffing van het recht van overgang en van het recht van obligatie, waarvoor hij een aequivalent wil vinden in eene gewijzigde, gelijktijdig in te dienen zegelbelasting.”

Thans weêr overstappende tot de literatuur, zien we, dat de heer J. J. Jessé, die in Juli 1879 te Leiden tot doctor in de rechtswetenschap werd bevorderd, te dier gelegenheid een akademisch proefschrift verdedigd, getiteld: „over het bepalen der verkoopwaarde van onroerende goederen en successie.” (*)

De schrijver stelde zich daarbij ten doel, de werking der registratiewet „met betrekking tot de overeenkomst van koop- en verkoop van onroerende goederen na te gaan, haar nadeeligen invloed daaromtrent op te sporen en onderzoek te doen naar het middel om daaraan te gemoet te komen.”

De bekende bezwaren tegen de mutatierechten c. a. worden ontwikkeld en daarna wordt eene critiek geleverd op art. 15 n° 6, in verband met art. 2 der wet van 22 Frimaire, jaar VII.

Dat de te betwisten waarde bepaald wordt óf door den prijs óf door de hoogere verkoopwaarde, bij geschil door deskundigen te schatten, bestrijdt de heer Jessé op verschillende gronden.

Hij oppert het denkbeeld (gelijk reeds verschillende anderen vóór hem hebben gedaan), om dit stelsel te vervangen door eene heffing over de kadastrale huurwaarde, vermenigvuldigd met een periodiek, door de administratie vast te stellen cijfer. Dit cijfer zou dan moeten steunen op de gemiddelde verhouding tusschen het beschikbaar inkomen en de bekende ware kooprijzen. (†)

(*) Leiden, P. Somerwil.

(†) De heer Vroom (zie *Weekblad voor Notaris-ambt en Registratie*, nr. 500) vreest, dat men daardoor van de eene fout in de andere zou vervallen; hij wijst op het feit, dat eene herziening, vooral bij de ongebouwde eigendommen, slechts

Ook op het XXXIIe Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres, gehouden te 's Hertogenbosch in de maand Juli jl., kwamen de overgangsrechten c. a. in behandeling; no 1 der vraagpunten van afdeling II luidde als volgt: „Hoe moeten de rechten, die ge-
„heven worden op den eigendomsovergang van onroerende goederen,
„beschouwd worden, in verband met de belangen van den land-
„bouw c. a.?”

De zeer geanimeerde discussiën over dit vraagpunt werden, op verzoek van het sectie-bestuur, door den schrijver van dit opstel ingeleid, en ten slotte besloot men, met algemeene stemmen, om aan de algemeene vergadering van het Congres de volgende motie voor te stellen: „de algemeene vergadering besluit, om — te
„gelegener tijd — zoo aan de Regeering als aan de Volksver-
„tegenwoordiging een adres te zenden, waarin nader zal worden
„aangetoond, welke nadeelen door de overgangsrechten, geheven
„wordende op verkoop, ruiling en scheiding van onroerend goed,
„aan den landbouw en verwante takken van bedrijf worden be-
„rokkend, en waarin met nadruk de wensch zal worden uitge-
„sproken, dat in elk geval de rechten op ruilingen zoodra mogelijk
„afgeschaff worden.”

In de druk bezochte algemeene bijeenkomst der Congresleden werd door niemand tegen de aanneming dezer motie eenig bezwaar geopperd.

Ook in de algemeene vergadering van het Genootschap van Nijverheid in de Provincie Groningen, gehouden 17 Juni 1879, kwam de quaestie ter sprake.

Het eerste punt, door het Hoofdbestuur dier vereeniging aan de orde gesteld, luidde aldus: „Is het wenschelijk, dat de regis-
„tratie- en overgangsrechten worden verminderd, ook dan wanneer
„het equivalent voor deze vermindering moet worden gevonden
„in eene verhooging der grondbelasting?”

De vrij uitvoerige discussiën, die over dit vraagpunt gevoerd werden (*), bieden enkele nieuwe gezichtspunten aan.

Algemeen achtte men wijziging van den tegenwoordigen wettelijken toestand noodzakelijk. Doch, minder eenstemmigheid bestond

hoogst zelden plaats heeft en dat binneu een betrekkelijk kort tijdsverloop het eene stuk grond verslummert of gelijk blijft, het andere verbetert. Hij geeft een ander middel tot verbetering aan; en, wat de bewering betreft, dat de mutatierechten den handel zoozeer belemmeren, stelt hij m. m. de volgende vragen: „Is die meer-
„malen geuite bewering *bewezen*? Gaan de vaste goederen hier gemiddeld minder
„over dan in landen, waar de belasting niet bestaat of waar zij geringer is?”

(*) Zie de *Handelingen* van het genootschap.

er omtrent de wijze, waarop het verlies, dat de schatkist c. q. zou lijden, zou moeten vergoed worden, dus omtrent het te kiezen æquivalent. Terwijl sommigen dit æquivalent liefst in eene in te voeren rijks-inkomstenbelasting zonden vinden, maar des noods — wanneer de druk der overgangs- en hypotheekrechten slechts weggenomen of verminderd werd — ook tegen verhooging der grondbelasting niet zouden opzien, bestreden anderen deze verhooging ten sterksté. Geheele afschaffing der overgangsrechten werd door hen niet bepaald noodig geacht, vermindering tot b. v. 1 pCt. (gedeeltelijk vergoeding voor de „date certaine”) werd voldoende geoordeeld. Daar men het over eene beslissing omtrent dit vraagpunt niet eens kon worden, werd deze tot eene volgende vergadering verdaagd.

Uit de discussiën teekenen wij slechts aan, dat — volgens Mr. H. Frima — in de provincie Groningen het overbedeelingsrecht dikwijls zeer bezwarend werkt bij beklemmingen, die niet kunnen gescheiden worden.

De heer P. Heidema Sr. beschouwt de hypotheekrechten als eene der ongelukkigste belastingen; zij toch geven den crediteur eene macht over den debiteur, waarvan vaak misbruik wordt gemaakt. Zoo weet hij een geval, dat in 1861 eene boerenplaats van 61 bunder werd aangekocht, waarop geld werd opgenomen tegen $4\frac{1}{2}$ proc.; in 1867 werd er, met het oog op den hoogerent voet, met den crediteur overeengekomen, dat 5 proc. zou worden betaald. Maar, toen eenige jaren later de rente daalde en bij den crèditeur op verlaging der rente werd aangedrongen, wilde deze daartoe niet overgaan en eerst na veel gehaspel stond hij eene vermindering van $\frac{1}{4}$ proc. toe. De crediteur toch wist, dat zijn debiteur niet spoedig tot het opnemen van andere gelden zou overgaan, met het oog op de bestaande hypotheekrechten. Deze werken de opzegging der kapitalen tegen, en brengen daardoor een ongelukkigen toestand teweeg; zoo wordt thans nog van vele kapitalen 5 proc. betaald, een rentebedrag, dat onder de bestaande omstandigheden te hoog is

De heer S. J. E. Rooda merkte o. a. op, dat de overgangsrechten de aanwending van het kapitaal op de geschikste wijze tegengaan. „Wanneer” — zoo zeide hij — men b. v. een klei-„plaats heeft gekocht en later tot het inzicht komt, met meer „resultaten op eene zandplaats te kunnen werken, dan zal het „bestaan dier rechten licht eene belemmering zijn, om zulk een „besluit uit te voeren; zoo is het ook met de hypotheekrechten.”

In het Voorloopig Verslag betrekkelijk het hoofdstuk VII B der Staatsbegroting voor 1880 wordt der Regeering in overweging gegeven, bij eventuele belastingherziening, in de eerste plaats wijziging te brengen in de registratie-belasting, en over te gaan tot afschaffing der drukkende proportioneele rechten.

En in het Voorloopig Verslag betrekkelijk de wet op de mid-delen voor 1880 vindt men, onder het opschrift *Registratierechten*, de volgende opmerkingen: „De schadelijke werking der mutatie-
„en overgangsrechten wordt toenemend erkend. De heffing dier
„rechten legt aan den overgang van vaste goederen in andere
„handen hinderpalen in den weg, en belemmert dientengevolge
„vooral ook den bloei van den landbouw. Men vleide zich dan
„ook, dat de Regeering, bij het beramen van hare plannen tot
„belastinghervorming, de afschaffing dezer rechten in ernstige
„overweging zou nemen.”

Naar aanleiding dezer opmerkingen, zegt de Minister in zijne Memorie van Beantwoording het volgende: „Afschaffing der mutatie-
„rechten ligt niet in de plannen van den Minister. Hij gelooft
„trouwens ook niet, dat een voorstel daartoe door de Staten-
„Generaal zou worden aangenomen. Tegenover de enkele stem-
„men, die, bij het ruim vloeien der bronnen van inkomsten, deze
„rechten wenschen te zien vervallen, staat onder anderen het ge-
„voelen der Kamer, uitgesproken in het voorloopig verslag op
„de wet op de middelen van het dienstjaar 1877 ad art. 1, dat
„loen de afschaffing dier rechten zonder voldoende aequivalent
„niet mogelijk was, een gevoelen, waarmede de toenmalige Re-
„geering zich volkomen vereenigde en dat niet weinig in kracht
„gewonnen heeft nu van het opofferen van eenige millioenen aan
„inkomsten wel geen sprake zal kunnen zijn. (Zie ook V. V. zit-
„ting 1863—1864, XXXV, § 4.”

In het Regeeringsantwoord op het verslag omtrent Hoofdstuk I der Staatsbegroting voor 1880, aan het einde eener schets van de belastingplannen der Regeering, vinden wij nog het volgende: „En eindelijk mag worden herinnerd, dat ook de noodzakelijkheid
„van eene herziening der wetgeving op de registratie, in den geest
„zooals reeds door den minister van der Heim voorgesteld is,
„zoo algemeen gevoeld en erkend wordt, dat een nieuw voorstel
„daartoe, mits het middel gevonden worde, om het verlies van
„inkomsten, dat de Staat hierdoor zou komen te lijden, te dekken,
„niet onwelkom zal wezen.”

Tijdens de discussien in de Tweede Kamer over deze Staatsbegroo-

ting (Algemeene beschouwingen) bracht de heer van Houten weder de mutatie-belasting aan de orde. Na des ministers verklaringen besproken, en verwezen te hebben naar n°. 857 van het *Handboek voor practische staathuishoudkunde*, zeide Spreker het volgende: „Ik „ben het met die laatste paragraaf in één opzicht niet eens. De „minister oordeelt, dat onze vermogende lieden alleen door een „beperkt inzicht omtrent hunne wezenlijke belangen geleid worden, „de mutatie-rechten te laten bestaan en de belastingen op het „kapitaal of de inkomsten te verwerpen. Ik geloof, dat de minister „daarin dwaalt. Wie toch draagt de registratie-rechten?”

„Wanneer iemand geld op hypotheek neemt, draagt dan de „vermogende geldschieder de lasten of degene, die het kapitaal „behoeft, en dit niet kan krijgen dan wanneer hij zakelijke waar- „borgen geeft?”

„Het geven van hypotheek tot verzekering van schuldvorderin- „gen is nimmer eene vrijwillige daad. Ieder, die een goed crediet „heeft, zal liever geen hypotheek geven en ze ook niet behoeven „te geven. Alleen de mingevoeden, die geen chirografair crediet „krijgen kan en geen roerend onderpand heeft, is genoodzaakt, „zijn onroerend goed te verbinden. De vermogende lieden betalen „dergelijke registratiekosten niet. Evenmin die bij koop en verkoop. „Zij worden dan wel door den koper *betaald*, maar niet door den „koper *gedragen*. Wanneer de koper ze niet behoefde te betalen, „zouden de koopprijzen met het bedrag der kosten stijgen. Die „kosten worden dus door den verkoper van het onroerend goed „gedragen. En de verkoop van onroerend goed is ook in den regel „geen vrijwillige daad. In den regel verkoopt men zijn onroerend „goed niet anders dan wanneer men daartoe genoodzaakt wordt; „bij sterfgeval, wanneer het noodig is om tot verdeling te ge- „raken, of bij achteruitgang. Het getal overdrachten, die geheel „vrijwillig gebeuren, is naar verhouding uiterst zeldzaam. De „vermogende lieden willen de, door den hoogleeraar Vissering „noodig geachte verandering niet, omdat zij de mutatierechten „niet dragen, en wel het aequivalent dat er voor in de plaats moet „treden Het is dus niet *gebrek aan inzicht* „bij de vermogende lieden, maar een reëel belang, dat hun de „eischen der wetenschap doet miskennen.”

De heer Rutgers van Roozenburg, op den heer van Houten volgende, wees er o. a. op, dat de phase, waarin thans de quaesie der mutatierechten verkeert, niet meer *afschaffing* maar *conversie in grondbelasting* heet; hij vestigde verder o. a. nog de aandacht

op het vroeger (*) door hem ontwikkelde (en door kundige financiers geprezen) denkbeeld eener geleidelijke, zich zelf dekkende conversie van de mutatierechten in grondbelasting, waaruit slechts eene tijdelijke verhooging dier belasting zou voortvloeien. Hij liet voorts vrij duidelijk doorschemeren, in de denkbeelden van den heer van Houten, dat de vermogende bezitters de belasting niet dragen, niet te deelen. Ten slotte richtte hij een tweetal vragen tot den minister.

De minister Vissering, deze vragen besprekende, achtte ze „in de hoogste mate inopportun.”... „Wanneer” — zoo zeide de minister — „eens het groote werk der herziening van de opbrengst „der ongebouwde eigendommen, aan welks voorbereiding wij nu druk „ bezig zijn, voltooid is, wanneer wij daarin gegevens zullen gevon- „ den hebben, die ons op dit oogenblik ten eenenmale ontbreken, om- „ trent de draagkracht van het Nederlandsche volk voor zoover het „ grondeigendom bezit, dan zal de tijd gekomen zijn, om in overwe- „ ging te nemen, of en in hoeverre de schadelijke mutatierechten „ kunnen vervangen worden door eene andere en betere belasting.”

Met het oog op de zooveen aangehaalde verklaringen van den tegenwoordigen minister van Financiën, leverde de heer A. van Eck, te Leiden, de onvermoeide strijder voor de afschaffing der mutatiebelasting c. a., eenige beschouwingen (†), waarbij hij o. a. zijne verwondering te kennen geeft over het antwoord van den minister Vissering, naar aanleiding van het Voorloopig Verslag omtrent de wet op de middelen (§) gegeven, maar tevens zijne blijdschap, toen hij van de latere verklaring van dien staatsman (***) kennis nam.

Hij dringt ten slotte weder op conversie aan in den vroeger (††) door hem aanbevolen geest en spreekt vertrouwen uit in het toekomstig beleid van den zooveen genoemden minister.

In verband met de verklaringen van dien minister, is de zaak ook nog behandeld in de algemeene vergadering der Vereeniging tot ontwikkeling van den landbouw in Hollands noorderkwartier, gehouden 26 November 1879; zij werd daar door den heer Waller ter sprake gebracht (§§).

(*) Zie *Handelingen*, jaargang 1878—79, blz. 242

(†) Zie *Algemeen Handelsblad* van 4 December 1879 (Bijvoegsel)

(§) Zie hiervoor.

(**) Zie hiervoor.

(††) Zie hiervoor.

(§§) Zie het verslag dier vergadering in het *Algemeen Handelsblad* van 7 December 1879.

Onder aanvoering der bekende grieven, bracht hij ten slotte in herinnering, dat de Vereeniging, indertijd afschaffing der mutatie- en hypotheekrechten vragende, toen tevens te kennen gaf, dat zij er geen bezwaar in zou zien, c. q. de grondbelasting eenige verhooging te doen ondergaan.

De heer Mr. W. K. van Dedem, den spreker beantwoordende, gaf, met het oog op de bedoelde verklaringen van den minister Vissering, het denkbeeld aan de hand, om feiten te verzamelen, waaruit blijken kan, welke ongelijke offers de mutierechten vorderen.

Hem is b. v. eene hoeve bekend, waarvan in zestien jaar vier maal mutatierecht is betaald. Daarentegen gingen uitgestrekte goederen sinds onheugelijke tijden van vader op zoon over. Ook moet worden aangetoond hoe schadelijk het is, dat de mutatierechten de afronding der hoeven belemmeren en daardoor een goedkoope exploitatie in den weg staan. Op kadastrale kaarten kan door kleuren enz. de verdeeling der perceelen worden aangewezen, om te doen blijken hoeveel er aan eene doelmatige in-deeling ontbreekt.

Gewapend met deze gegevens, wenscht hij, dat op de bezwaren tegen de mutatierechten worde teruggekomen.

Nadat onderscheidene sprekers nog hierover het woord hadden gevoerd, werd ten slotte het bestuur gemachtigd, om — gehoord de discussiën en met inachtneming van de door verschillende sprekers gegeven wenken — zich op nieuw tot den betrokken minister te wenden, om afschaffing van deze beide, voor den landbouw hoogst nadeelige, belastingen te vragen.

II.

Niet alleen hier te lande, maar ook elders — b. v. in België en Frankrijk — waar de wetgeving betrekkelijk de rechten op den overgang en het hypothecair verband van onroerend goed ongeveer aan de onze gelijk is, hebben de oeconomische gevolgen van de heffing dier rechten gedurende de laatste jaren (*) een punt van ernstige overweging uitgemaakt.

(*) Wat de buitenlandsche literatuur van vroegere jaren betreft, verwijs ik vooral naar: «L'impôt sur le revenu» van Henri Baudrillart (*Revue des deux mondes*, 15 December 1871) en «Le crédit et les finances» van Victor Bonnet, Paris, Guillaumin et Cie, 1866.

In België hebben daaromtrent, zóó in de vergaderingen van de Provinciale Landbouwraden als in die der landbouw-vereenigingen, in den jongsten tijd meermalen uitvoerige en degelijke discussiën plaats gehad; algemeen erkende men de nadeelige werking dier rechten — en vóóral van het recht op de ruilingen — voor den landbouw en verwante bedrijfstakken, en zulks, niettegenstaande aldaar de rechten op laatstgenoemde overeenkomsten minder drukkend zijn dan hier.

Dit leert ons het uitnemende werk, dat door den heer Emile de Laveleye op verzoek der Belgische landbouw-maatschappijen is samengesteld, om tot leiddraad te dienen bij de beraadslagingen van het internationaal landbouw-congres, dat tijdens de wereldtentoonstelling van 1878 in de zalen van het Trocadéro te Parijs gehouden werd. (*)

De regeling dezer aangelegenheid in België is als volgt;

Sedert de wet van 16 December 1851 moet de verkoop van onroerend goed bij notarieele akte worden geconstateerd. Het registratie-recht bedraagt 4 percent + 30 opeenten, gelijk aan 5.20 percent van den koopprijs; het overschrijvingsrecht bedraagt 1.30 percent.

Het registratierecht, op de ruilingen verschuldigd, is bij eene wet van 1869 verminderd tot 60 centimes per 100 frs. van de verkoopwaarde.

De heer de Laveleye, den toestand, óók met betrekking tot het hypothecair stelsel, schetsende, laat die schets voorafgaan door de volgende beschouwingen: (†)

„Il est désirable que la transmission de la propriété se fasse:
„1° avec facilité; 2° avec publicité; 3° avec sécurité.

„Ces conditions sont remplies en Belgique, ainsi que nous allons
„le montrer. Le seul, mais très grand vice de nos lois concernant
„le transfert de la propriété, est l'élévation des droits qui frap-
„pent la vente et même l'échange.

(*) Het hier bedoelde werk draagt tot titel: „L'agriculture belge; Rapport, présenté au nom des Sociétés agricoles de Belgique et sous les auspices du gouvernement, par Emile de Laveleye etc.“; het werd uitgegeven door de „Société des agriculteurs de France“ en is verkrijgbaar „au siège de la Société, rue le Peletier, à Paris.“

(†) Zie het aangehaald werk, blz. L.XIV en volgende. in zijne voorrede. blz. IV, drukt de samensteller van het rapport zich aldus uit: „Etant fait au nom des différentes Sociétés agricoles, ce rapport n'exprime aucune opinion personnelle. Il n'est et ne devait être qu'un résumé de faits authentiquement constatés.“

„On peut mettre des droits élevés à la transmission par succession, parce que celle-ci se fait forcément et non dans un but économique. Pour la vente, il en est autrement. Il est dans l'intérêt de la production, que la terre arrive le plus rapidement et le plus facilement possible aux mains de ceux qui peuvent le mieux le faire valoir, et c'est ce qui a lieu généralement à la suite d'une vente.

„En outre les droits atteignent toujours indirectement le vendeur, qui d'ordinaire se trouve avoir besoin de toutes ses ressources. En Prusse, les droits sur la vente et les honoraires du notaire sont très peu élevés, environs 2 p. c. en tout. En Belgique, il vaudrait mieux diminuer les droits de vente et augmenter l'impôt foncier.”

En aan het slot der schets treft men nog de navolgende beschouwingen aan:

„Réunir les parcelles divisées d'une exploitation est d'un intérêt si capital en agriculture, qu'il faudrait, par tous les moyens, pousser aux échanges. Dès qu'un échange aurait ce but, loin de le frapper d'un droit, il faudrait lui accorder une prime. Dans certains pays de l'Allemagne et en Suède (*), on a introduit l'échange forcé pour toute une commune, de manière à former un ensemble de toutes les parcelles divisées d'une même exploitation. Quand la majorité des habitants le décide, on réunit en commun toutes les parcelles, qu'on partage entre les propriétaires, de façon que chacun obtient un bloc sans enclaves d'une valeur équivalente aux parcelles séparées. Il est inutile d'insister pour montrer les avantages considérables, qui en résultent pour l'agriculture.”

Dat de hier uitgedrukte meening bij onze zuidelijke naburen eene algemeene is, blijkt o. a. uit het feit, dat zij onder de wenschen, die door de Provinciale landbouwmaatschappijen elk jaar uitgesproken, en in het *Bulletin du Conseil supérieur d'agriculture* opgenomen worden, bovenaan eene plaats vindt. (†)

Van de „voeux, présentant un intérêt général” luidt nr. 1 aldus: „Faciliter de plus en plus la vente et l'achat des biens ruraux non bâtis, en abaissant les droits fiscaux sur les contrats, qui s'y rapportent. Suppression complète des droits d'enregistrement pour les échanges des propriétés rurales.”

En nr. 4 dier wenschen luidt als volgt: „Prendre des mesures

(*) Zie tevens mijne aanteekeuing omtrent Eugeland, hierna.

(†) Zie Emile de Laveleye, ib. blz CCLXXVIII.

„pour que le cultivateur puisse jouir du même crédit que les „industriels.”

Ook in de zittingen van het reeds genoemde internationaal landbouw-congres, dat in de zalen van het „palais du Trocadéro” te Parijs heeft plaats gehad, en dat door deskundigen, uit verschillende werelddeelen bij elkâar gekomen, werd bijgewoond, zijn de rechten, verschuldigd op den overgang van onroerend goed, ter sprake gekomen. (*)

Voor zoover ik uit het zeer lijvig verslag (te zamen 675 blz. beslaande) heb kunnen bespeuren, heeft men zich evenwel tot de rechten op de ruilingen bepaald.

De heer Fléchet, vertegenwoordiger van de „société agricole et horticole” van Verviers, die dit onderwerp aldaar in discussie bracht, deelde aan de vergadering mede, dat de „Conseil Supérieur d'agriculture” van België, door de Regeering van dat land geraadpleegd zijnde over eene nieuwe wetgeving betrekkelijk de ruilingen, den volgenden wensch uitsprak: „Favoriser l'échange des biens „ruraux non bâtis par la suppression des droits de mutation, et „autoriser ces échanges au moyen d'actes sous seing privé.” Naar zijn oordeel, gaat deze resolutie wat te ver, dient de verplichting, om het ministerie van den notaris te bezigen, te worden behouden, en zou eene belangrijke verlaging van rechten voldoende zijn.

Hij wijst verder op de Fransche wet van 16 Juni 1824, die de belasting op ruilingen (registratie- en overschrijving) tot een vast recht van 1 fr. verminderde, voor het geval een der ge-ruilde goederen mocht grenzen aan de eigendommen van den ruiler, wien het wordt toegewezen, terwijl het recht van 2 per-cent, vastgesteld bij de wet van 22 frimaire jaar VII, voor de overige ruilingen tot de helft werd vermindert. De wet van 1824 — zoo luidde de memorie van toelichting — moest strekken in het belang van den landbouw, die door de splitsing van het terrein in, vaak ver van elkaâr verwijderde, perceelen groot nadeel lijdt.

Doch, wat geschiedde er? De belanghebbenden, die tot ruiling van, niet ver van elkaâr affiggende, landerijen wilden geraken, bezigden zeer dikwijls een zijweg, om onder het bereik dezer gunstige wetsbepaling te komen; zij kochten een perceel, door welks toevoeging hunne bezittingen aan elkaâr kwamen te grenzen. Het bestuur der registratie trachtte, doch te vergeefs, deze wijze

(*) Zie „Comptes rendus des travaux”, uitgegeven als hiervoor vermeld, pag 256 en volg. van de „travaux des sections.”

van handelen bij de rechterlijke collegiën, die er geen fraude in zagen, te bestrijden. De administratie wendde derhalve pogingen aan, om de wet van 1824 te doen intrekken; en, door middel van een gezocht, denkbeeldig motief, het beweren, dat die wet eene aristocratische strekking had, dat de herstelling van het groote grondbezit er door bevorderd werd, bereikte zij haar doel; bij eene wet van 24 Mei 1834 werden, tot groot nadeel voor de landbouwbelangen, de gunstige bepalingen der wet van 1824 afgeschaft.

Verschillende sprekers beantwoordden den heer Fléchet.

De graaf van der Straten Ponthoz (België) achtte afschaffing of vermindering van het recht op de ruilingen niet zoo noodzakelijk, als zijn landgenoot dit deed. Wel daarentegen, de heeren Vingtain en de Moustier (Frankrijk.)

Eerstgenoemde gaf tevens eene schets van den tegenwoordigen toestand der wetgeving op dit punt in Frankrijk.

Het recht, bij de wet van 22 Frimaire VII bepaald op 2 percent, is bij de wet van 16 Juni 1824 verminderd tot 1 percent als maximum (zie hiervoor), doch bij de wet van 21 Juni 1875 weër op 2 percent teruggebracht, behalve 1,50 percent voor overschrijvingsrecht en 2½ oorlogsopcenten; te zamen 4.375 percent. Altijd, wanneer de waarde der geruilde perceelen dezelfde is; bestaat er toegift, dan wordt daarop het recht wegens verkoop, in totaal bedragende 6.875 percent, gcheven (*). Deze bepalingen gelden intusschen slechts voor ruiling van landerijen (immeubles ruraux) in het algemeen.

Wat aangrenzende perceelen betreft, zijn de vroeger afgeschaftte bepalingen der wet van 16 Juni 1824 bij eene wet van 27 Juli 1870, wier bepalingen te dien aanzien bij de wet van 1875 werden gehandhaafd, hersteld.

Artikel 4 der wet van 1870 luidt aldus:

„A partir de la promulgation de la présente loi, il ne sera
„perçu sur les échanges d'immeubles ruraux non bâtis que 20
„centimes par 100 francs pour tout droit proportionnel d'enregis-
„trement et de transcription, lorsqu'il sera justifié, conformément
„aux énonciations de l'acte:

„1o. Que l'un des immeubles échangés est contigu aux pro-
„priétés de celui des échangistes, qui le reçoit;

(*) De te belasten waarde wordt, sedert het in werking treden der wet van 1875, in Frankrijk niet meer verkregen door vermenigvuldiging der belastbare huurwaarde met 20 (gelijk bij ons), maar met 25.

„2°. Que les immeubles échangés ont été acquis par les contractants par acte, enregistré depuis plus de deux ans, ou recueillis par eux à titre héréditaire;

„3°. Que les immeubles échangés soient situés dans le même canton ou dans des cantons limitrophes;

„4°. Que la contenance de la parcelle contiguë aux propriétés de l'un des échangistes ne dépasse pas 50 ares;

„Est en outre réduit à 1 p. 100 le droit, perçu sur le montant de la soulte ou de la plus value des échanges, opérés conformément aux dispositions qui précèdent, lorsque ces soultes ou plus values n'excedent pas un quart de la valeur de la moindre part.”

Mochten de vermeldingen der partijen, betrekking hebbende op de medegedeelde voorwaarden, onjuist zijn, dan zal niet slechts het gewone recht, maar nog eens dat recht daarenboven (dus dubbel recht) worden geheven. Hetzelfde zal plaats vinden, ingeval de opgaven omtrent de toegiften „soultes” onwaar zijn.

De „Société des agriculteurs de France”, eene machtige en uitstekend ingerichte Vereeniging, wier weêrga op het continent van Europa wel bezwaarlijk te vinden zal zijn, was door deze milde bepalingen nog niet voldaan, maar sprak den volgenden wensch uit:

„En 1868 (*avant* la nouvelle loi, par conséquent), la Société „a émis le voeu du retour à la loi de 1824 sur les échanges de parcelles contiguës. En 1874 (*depuis* la nouvelle loi, par conséquent), la Société est d'avis qu'il y a lieu de faciliter, par tous les moyens possibles, l'échange libre des parcelles en dégrèvement des droits de mutations dans la plus large proportion.”

Dezen wensch ter kennis der Regeering brengende, richtte de Vereeniging tevens tot haar het verzoek, om zooveel mogelijk in alle departementen des lands de splitsing van den grondeigendom te doen nagaan.

In verband met zijne mededeelingen deed de heer Vingtain ten slotte een voorstel, dat evenwel om opportunitaire redenen verworpen werd.

Alvorens van het buitenland af te stappen, moet ik nu nog de aandacht vestigen op hetgeen in enkele landen gedaan wordt ter bevordering der, voor den landbouw zoo nuttige en vaak zoo noodzakelijke ruilingen, wier tot stand koming door de Nederlandsche wetgeving integendeel belemmerd wordt.

De heer Emile de Laveleye (zie hiervoor) merkte reeds op, dat men in Duitschland en Zweden door wettelijke maatregelen tot bijeenlegging van landerijen tracht te geraken.

Wat Zweden betreft, was dit vermoedelijk velen hier te lande onbekend. Wel wisten zij, dat er wettelijke bepalingen betrekkelijk de „Verkoppelung” in Duitschland bestaan; maar, wanneer er sprake was van het navolgen dier wijze van handelen in Nederland, dan werd daartegen gemeenlijk aangevoerd, dat dergelijke inmenging van den Staat met onze zeden volkomen in strijd is.

Zoo lezen wij b. v. in het adres der *Nederlandsche maatschappij ter bevordering van nijverheid* aan Z. M. den Koning (*) het volgende:

„In Duitschland is de zoogenaamde *Verkoppelung* wettelijk geregeld en door de Regeering wordt zij krachtig bevorderd. Zij ontmoet dikwijls veel tegenstand, daar de landbouwer in dat Rijk, evenals hier te lande, innig gehecht aan den eenmaal verkregen bodem, dien veel hooger schat dan den bodem van anderen, en er dus noode afstand van doet. Na eenigen tijd echter, gevoelt hij te levendig het groote voorrecht, zijn land op kleiner afstand van zijne woning te bearbeiten, dan dat hij niet eindigt, het nut van den hem opgelegden dwang te erkennen.

„Nu zou het een gebrek aan kennis van den Nederlandschen landaard verraden, indien Directeuren een wettelijken dwang aanbevelen, geschoeid op de leest der Duitsche *Verkoppelung*. (†) Doch, waar de landbouwers, uit eigen beweging, zoodanigen ruil in het welbegrepen belang van hun bedrijf verlangen, zou de wetgever hun de behulpzame hand kunnen bieden, door de fiscale rechten, aan zoodanigen ruil verbonden, tot een minimum terug te brengen.”

Met het oog op de, ten onzent vrij algemeen heerschende, overtuiging, die ook in dit advies van heeren Directeuren onzer nijverheids-vereeniging weêr doorstraalt, kan het gewis nuttig zijn, eens een blik te werpen op een land, waar het beginsel der individueele vrijheid zeer zeker niet minder warme verdedigers vindt dan op onzen bodem; ik bedoel Engeland (§).

(*) Zie hiervoor.

(†) Waarschijnlijk bedoelt men het „Gesetz, betreffend die Ausdehnung der „Gemeinheitsheilungs-ordnung von 7 Juni 1821 auf die Zusammenlegung von Grundstücken, welche einer gemeinschaftlichen Benutzung nicht unterliegen.“ Deze wet is van 2 April 1872.

(§) De hierna volgende bijzonderheden zijn ontleend aan een uitnemend werk, dat in 1878 verschenen is en tot titel draagt: „L'agriculture de l'Angleterre; séries de traités, préparés sous la direction du conseil de la Société royale d'agriculture d'Angleterre pour le Congrès international de l'agriculture en 1878, traduits de l'Anglais par F. R. de la Tréhouais, agronome, publié par la So-

In dit land ontbreekt Staatsinmenging op landbouw-gebied bijna geheel; een afzonderlijk ministerie van landbouw bestaat daar niet; officiële contrôle op landbouw-aangelegenheden, Staatslandbouwscholen, Staatszorg voor den veestapel en het paardenras en zoovele andere punten van aanraking tusschen den Staat en de landbouwers en veeteelers, die men elders aantreft, zullen in Engeland te vergeefs worden gezocht. (*)

Door den politieken invloed, aldaar aan het groote grondbezit verbonden, doet dit natuurlijk zijdelings op de handelingen der Regeering, die den landbouw kunnen raken, een niet onbeduidenden invloed gelden; maar, wat de algemeene landbouwbelangen betreft, zijn het alleen de vereenigingen, door particuliere krachten in het leven geroepen, die handelend optreden, waar individueele pogingen niet in staat zijn, in gebleken behoeften te voorzien.

Behalve de „Royal agricultural Society of England”, eene dergelijke vereeniging voor Ierland en de „Agricultural Society of the Scottish Highlands” bestaan er nog een aantal andere, minder aanzienlijke, maar toch bloeiende vereenigingen, die zonder subsidiën van den Staat en vrij van elke Staatscontrôle een krachtig bestaan leiden.

Ten aanzien van één enkele aangelegenheid, heeft men evenwel in Groot-Britannië, waar het beginsel van „selfhelp” zoo in eere wordt gehouden, Staatstusschenkomst noodig geacht.

Er bestaat namelijk eene „commissie voor de afscheidingen”, (†) een lichaam, welks werkkring ik hier — zonder buiten mijn kader te gaan — niet in alle onderdeelen kan ontwikkelen; ik wensch alléén aan te stippen, dat de kosten, op de bemoeingen dezer commissie vallende, door hen, die er hun toevlucht tot nemen,

„ciété des agriculteurs de France”; zie aldaar blz. 55 en volgende. — Te dier gelegenheid verschenen nog, behalve het reeds genoemde rapport van Emile de Laveleye, o. a. *a. L'agriculture de l'Ecosse et de l'Irlande; b. Economie rurale du Danemark; c. L'agriculture en Italie; d. Mémoire sur la production agricole de Russie; e. Rapport sur l'état de l'agriculture de Hongrie; f. L'agriculture au Pérou; g. L'agriculture à la Guadeloupe.* Bijna alle deze overzichten werden door Commissiën uit de betrekkelijke landen samengesteld. Van al de werken ter gelegenheid van genoemd Congres uitgegeven, schijnt mij „L'Agriculture de l'Angleterre”, dat het meest volledige is, tevens het degelijkste toe. In de collectie mis ik zelfs het geringste overzicht van Nederland's landbouw e. a., die toch zoo veel merkwaardigs oplevert; m. i. had dit niet mogen ontbreken.

(*) Ik spreek hier van het eigenlijke Engeland; in Ierland bestaan enkele uitzonderingen op den regel.

(†) *Commission de clôtures* wordt ze in het Fransche werk genoemd.

moeten gedragen worden, en dat zij slechts dan mag optreden, wanneer belanghebbenden, ter verkrijging van middelen tot verbetering, hare hulp inroepen.

Een harer nuttigste attributen is zeer zeker de uitgebreide macht die zij bezit, om de ruilingen en verdeelingen van landerijen te vergemakkelijken.

Door middel dier macht, kunnen twee eigenaren, tegen zeer geringe kosten, de onregelmatigheden, van welken aard ook, in de grenzen hunner respectieve eigendommen herstellen, en zelfs pachthoeven en andere eigendommen van uitgestrekten omvang tegen elkaar ruilen.

Deze ruilingen kunnen plaats vinden, zonder tot eenig onderzoek naar de juistheid der betrekkelijke titels aanleiding te geven; alle bijzonderheden (accidents) der vroegere titels, de vroegere huren of de vroeger gevestigde hypotheeken blijven in wezen.

De eenige vragen, die de „commissie voor de afscheidingen” zich stelt, zijn de volgende: Is de ruiling voordeelig te achten voor de wederzijds af te stane eigendommen? Zijn de perceelen, die c. q. het onderwerp der ruiling zouden uitmaken, aan elkaar in waarde gelijk, of bedraagt althans het verschil in waarde niet meer dan $\frac{1}{8}$? Beantwoordt de Commissie deze vragen bevestigend, dan is de ruiling toegestaan, en het eene perceel treedt onmiddellijk in de plaats van het andere; zoodat, wanneer later de eigendomstitel van het eene of het andere gebrekkig blijkt, de eis cher recht heeft, niet op het perceel, hetgeen vroeger van den betwisten eigendom deel uitmaakte, maar wel op dat, waardoor de commissie, onder overbrenging van elks er op rustende verantwoordelijkheid, het vervangen heeft.

Intusschen zij opgemerkt, dat de ruiling slechts onherroepelijk vaststaat drie maanden na eene, van wege de Commissie te doene waarschuwing, terwijl indien binnen dit tijdperk iemand, die ten aanzien van een der te ruilen perceelen belanghebbende is, zich tegen de ruiling verzet, de definitieve vaststelling uitgesteld wordt totdat omtrent de ingestelde oppositie is beslist.

Het verschil in waarde tusschen de geruilde goederen, dat — gelijk ik zeide — $\frac{1}{8}$ bedragen mag, kan worden vereffend door een zakelijken last, rustende op het goed, hetwelk de meeste waarde heeft, ten voordeele van dat, welks waarde het geringst is.

Langs dezen weg worden, tot groot nut voor den land- en tuinbouw, een aanzienlijk aantal ruilingen tot stand gebracht; in den laatsten tijd liepen zij tot eene uitgestrektheid van 2500 à

4000 hectaren jaarlijks, eene waarde vertegenwoordigende van 5 à 6 millioen guldens.

Laat ik nu mijn overzicht van enkele bijzonderheden betreffende het buitenland sluiten; doch niet, dan na nog even gewezen te hebben op de volgende regelen, voorkomende in een opstel van Victor Bonnet uit den laatsten tijd. (*)

Deze talentvolle schrijver, die reeds meermalen tegen de hooge overgangsrechten te velde trok, zegt in de hier bedoelde boek-beoordeeling het volgende:

„Les impôts indirects ne rendent pas en proportion de l'élévation dont ils ont été l'objet et la consommation se ralentit ou tout au moins reste stationnaire.”

„On s'aperçoit parfaitement que le droit de mutation sur les immeubles est trop élevé; il donne lieu à une fraude considérable et ne rend pas autant qu'il devrait le faire; on gagnerait certainement à le diminuer.”

III.

Aan het binnen- en buitenlandsch overzicht, welks zeer tijd-roovende en min verkwikkelijke samenstelling — naar ik hoop — nuttiger voor anderen en in 't bijzonder voor de zaak zelve zal wezen dan ze voor mij aangenaam was, wil ik enkele opmerkingen, zich aansluitende bij mijne vroegere beschouwingen (†), toevoegen. Ik heb vroeger trachten aan te toonen:

1o. dat de overgangsrechten c. a. den overgang van vast goed belemmeren en daardoor de voortbrenging, voornamelijk waar het ruiling betreft, zeer benadeelen; 2o. dat zij om verschillende redenen het kapitaal onttrekken aan den landbouw en daarmede verwante trekken van bedrijf, die er juist in zoo ruime mate behoefte aan hebben; 3o. dat sommigen hunner de strekking hebben, om, in strijd met de oeconomische en vooral met de sociale belangen (in den gewonen zin des woords), het verkrijgen van eigendomsrechten op den bodem voor kleine kapitaal-bezitters moeielijk

(*) Het draagt tot titel „Un économiste inédit” en is te vinden in de *Revue des deux mondes* van 15 November 1879.

Victor Bonnet bespreekt in dit artikel het onlaugs verschenen merkwaardig werk: „Le libre échange et l'impôt; études d'économie politique”, geschreven door wijlen den hertog Victor de Broglie.

(†) Zie de *Economist*, jaargang 1873.

te maken, op den duur den bestaanden kleinen grondeigendom te vernietigen en meer en meer voor grooten te doen plaats ruimen; 4o. dat de bedoelde rechten in den regel kleine perceelen, kleine boedels veel meer drukken dan groote, terwijl de zoogenaamde doode hand niets betaalt; 5o. dat zij eveneens, om andere redenen, op de schouders van de minder welvarende klassen der samenleving een veel grooter last leggen dan op die der, méér door de fortuin gezegende, mede-burgers; 6o. dat eene vermindering dezer belasting (die transporten, welke anders hoogst waarschijnlijk zouden tot stand komen, vaak onmogelijk maakt, in elk geval tegenhoudt) aan de schatkist wellicht hetzelfde bedrag zou schenken, dat de hoogere belasting haar nu oplevert; zoodat derhalve — indien dit werkelijk het geval mocht wezen — de Staat, door het heffen der zware belasting, de maatschappelijke welvaart zou benadeelen, zonder zijne middelen te vergrooten; 7o. dat zij in hooge mate ontduiking bevorderen en dus eene zeer onzedelijke strekking hebben; terwijl ik 8o. nog, wat de registratie-belasting op hare tegenwoordige grondslagen in het algemeen betreft, poogde duidelijk te maken, dat zij met de eerste, de meest algemeene voorwaarden, aan goede belastingen te stellen (*), in strijd is.

En tot staving dezer verschillende stellingen heb ik toen tal van voorbeelden aangehaald, aan het werkelijk leven ontleend.

Sedert dien tijd heb ik — gelijk uit het voorafgaande kan blijken — nauwkeurig nagegaan (†), wat er in ons land gedurende de laatste jaren over de quaestie gezegd en geschreven is, terwijl ik ook, wat in 't buitenland op dit gebied voorviel, niet uit het oog verloor, en het was mij natuurlijk aangenaam, de grieven, die ik (met anderen) tegen de mutatie-belasting c. a. aanvoerde, door zoo vele mannen der theorie en der practijk, regeeringspersonen, volksvertegenwoordigers en anderen bevestigd te zien.

Nog verschillende argumenten werden aan de mijne toegevoegd; zoo o. a. dat de fiscus, door zijne eischen hooger te stellen, naarmate de waarde van den grond toeneemt, voordeel put uit

(*) Zie Adam Smith, *Wealth of nations*. ed. London 1791, 3e deel, 5e boek, 2e hoofdstuk, blz. 256. Zie John Stuart Mill, *Principles of political economy*, ed. 1872, blz. 483.

(†) Het is best mogelijk, dat mij, hoezeer ik ook naar volledigheid streefde, 't een of ander, dat vermelding verdiende, is ontsnapt. Beseffende, dat het bijna onmogelijk was, zulks te vermijden, zal men mij c. q. — naar ik hoop — wel gelieven te verontschuldigen.

een toestand, die dikwijls alleen van des landbouwers bekwaamheid en werkaamheid het gevolg is; dat de mutatie-rechten den minder bekwamen voortbrenger tegenover den meer bekwamen beschermen; dat zij, in plaats van de vermeerdering der pachten en huurwaarde, de kapitaalswaarde der vaste goederen belasten, en dan nog wel de kapitaalswaarde, niet van alle vaste goederen zonder onderscheid, maar van die goederen alleen, welke overgedragen worden; dat het overbedeelingsrecht zeer bezwarend werkt bij beklemmingen, die niet kunnen gescheiden worden; dat de rechten op het hypotheccair verband den crediteur eene macht geven over den debiteur, waarvan dikwijls misbruik is gemaakt; dat zij de rente voor kapitalen, door landbouwers opgenomen, vaak op eene abnormale hoogte doen blijven, en dat de mutatiebelasting de verplaatsing van kapitaal bij het landbouwbedrijf, wanneer men die wenschelijk acht, zeer belemmert.

De mindere of meerdere waarde dezer argumenten laat ik buiten beschouwing, alléén in 't voorbijgaan mijnen medestrijders op dit gebied met bescheidenheid aanbevelende, om toch de klip, die in het spreekwoord „qui prouve trop ne prouve rien” is aangewezen, voortaan zorgvuldig te vermijden; mijns inziens, zijn er argumenten genoeg te berde gebracht, en zou het veeleer de voorkeur verdienen, om, overeenkomstig het denkbeeld van den heer van Dedem, in 't vervolg feiten — tal van wél gekozen feiten — te verzamelen, die de aangevoerde grieven en andere beweringen kunnen toelichten en bevestigen.

Voor al onze landbouwvereeningingen kunnen in deze een nuttig werk verrichten.

Stap ik zeer vlug over de nieuwe argumenten heen, die gedurende den laatsten tijd ten voordeele van afschaffing of vermindering der hier besproken rechten zijn bijgebracht, ik wensch dit niet dermate te doen ten aanzien der leemten, die ik in de geresumeerde betoogen meen te ontdekken, en van hetgeen ter bestrijding der suppressie of reductie is aangevoerd.

Reeds dadelijk moet ik er mijne verwondering over te kennen geven, dat men — het licht voornamelijk latende vallen op de verkoopen — over de nadeelige werking van het overbedeelingsrecht in den regel zoo vluchtig is heengestapt.

De bezwaren, door anderen en door mij (*) tegen die belasting in it midden gebracht, zijn — zoover ik weet — niet tegengesproken,

(*) Zie *Economist*, jaargang 1873, blz. 171 en volg. benevens blz. 270 en volg.

laat staan weérlegd. Men zou derhalve kunnen vermoeden, dat het niet der moeite waard werd geacht, ze te herhalen; doch dit vermoeden schijnt minder juist, wanneer men in aanmerking neemt, dat er, waar het verkoop geldt, voortdurend dezelfde, vrij algemeen erkende, waarheden voor den dag worden gehaald.

Ik zoek derhalve naar een andere reden, en meen die te vinden in het feit, dat de spitsvondigheid — bij belastingschuldigen en hunne raadslieden veelal niet gering — allerlei middelen aan de hand deed, om het overbestedingsrecht te ontduiken (*); middelen, die vroeger vooral bij boedels, verervende in de rechte lijn, gemakkelijk aan te wenden waren; doch, wanneer deze onderstelling juist mocht wezen, dan moet ik er met nadruk op wijzen, dat, ten gevolge der invoering van eene successie-belasting in de rechte lijn, bedoelde ontduiking (in elk geval afkeurenswaardig) in de toekomst veel minder mogelijk zal zijn, en het dus aanbeveling verdient, aan deze zijde der quaestie voortaan meer de aandacht te wijden.

Meer nog evenwel, dan het vluchtig heenglijden over het recht van „soulte”, heeft mij de karige behandeling verbaasd van de oeconomische gevolgen van het recht op de ruilingen, dat mijns inziens in de eerste plaats als het „Carthago delenda” dient beschouwd te worden!

Wel is waar is in vergaderingen van landbouw-maatschappijen, in stukken, gewisseld tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging, niet zelden op het nut der ruilingen gewezen en tevens op de belemmering, die, tengevolge der heffing van registratierechten, het tot stand komen deze overeenkomsten in den weg staat, doch, naar ik meen, had op dit onderdeel der quaestie veel meer nadruk moeten gelegd worden. Eene flinke, rationeele, meer en meer onontbeerlijke, intensieve landbouwcultuur wordt door de bestaande versnippering vaak onmogelijk gemaakt, het aanbrengen van verbeteringen — als drainage enz. — wordt er niet zelden door tegengehouden.

Dit beseft men allerwege; mannen der wetenschap en mannen der practijk hebben het ontelbare malen zoo uitdrukkelijk mogelijk erkend en de buitenlandsche wetgevers hebben het ten volle begrepen; van dáár de belangrijke verlaging van het recht op de ruilingen in België en in Frankrijk, de telkens herhaalde verzoeken, door de officieele en niet officieele vertegenwoordiging van den landbouw in

(*) Zie mijn opstel, *Economist* van 1873.

eerstgemeld land tot geheele afschaffing van dit recht; van dáár de maatregelen, in Duitschland, in Zweden en Engeland genomen tot vergemakkelijking der bedoelde overeenkomsten, waaraan voor sommige gevallen bij onze oostelijke naburen zelfs dwangmiddelen werden toegevoegd.

Ook hier te lande wordt het groote nut der ruilingen niet in twijfel getrokken.

Wel is waar vermeent de heer A. van Eck (*), dat afschaffing of vermindering van het mutatie-recht de ruilingen niet belangrijk zal doen toenemen, omdat „de overdreven waarde, die de houder „gewoonlijk aan zijne eigen bezitting toekent, die overeenkomst „(twéé prijsbepalingen eischende) nog minder gemakkelijk tot stand „doet komen dan den gewonen verkoop (die slechts ééne prijs- „bepaling vordert)”, terwijl hij tot staving zijner meening in het midden bracht, dat er — alhoewel het recht op de ruilingen veel geringer is dan dat op verkoop — toch slechts zeer weinig ruilingen voorkomen, doch — met allen eerbied voor dien spreker — komt mij die argumentatie niet zeer klemmend voor; ten eerste, zijn de motieven, die tot ruiling leiden, van gansch anderen aard, dan die, welke verkoop doen geboren worden; men ruilt veelal, om tot meer gemakkelijke, minder kostbare, om tot betere exploitatie te kunnen komen, om tot arrondisseering (als ik het zoo noemen mag) van eigendom te geraken; men verkoopt, hetzij uit direct winstbejag, hetzij — gelijk bij geringe transporten helaas! dikwijls het geval is — uit noodzakelijkheid; de prikkel zal derhalve hier, waar men vaak tot handelen gedwongen wordt, in den regel veel grooter wezen dan ginds, waar men de vrije keuze heeft tusschen handhaving van den bestaanden toestand, en eene wijziging, die gewis in de toekomst ruimschoots voordeel schenken kan, maar die dan toch tot geen direct voordeel leidt, maar wel tot dadelijke betaling van belasting verplicht; voegt men hierbij de kortzichtigheid van vele lieden, dan zal het gering getal der ruilingen in verhouding tot dat der verkoopen, niettegenstaande de lagere overgangsrechten, niet meer zoo duister schijnen en volstrekt niet bewijzen, dat er aan ruiling weinig behoefte bestaat.

Trouwens, de heer A. van Eck, ten slotte insgelijks wegneming of vermindering wenschende van den last, die op deze overeenkomst drukt, schijnt dit ook zelf te gevoelen.

(*) Zie de *Economist*, 1874, blz. 359 en 360. Rede, gehouden ter vergadering der Vereeuiging voor de Statistiek.

Aan alles, wat, ten betooge van het groote nut, ja — in vele gevallen — de dringende noodzakelijkheid der ruilingen, zoo hier te lande als elders is aangevoerd, nog iets toe te voegen, zou bijna „uilen dragen naar Athene” zijn.

Ik wil daarom liever nog beknoptelijk het een en ander bespreken, wat omtrent het recht op verkoopen is gezegd.

Men heeft o. a. betoogd, dat door dit recht de handel in land bijna onmogelijk werd gemaakt; de commissie, benoemd door het Departement Breda der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van nijverheid, dit punt releveerende (*), geeft als haar gevoelen te kennen, dat, mocht door de gewenschte afschaffing (of vermindering) van registratierecht een dergelijke handel, *eenigszins gelijk aan die in effecten, spoorwegaandeelen enz.*, ontstaan, dit geenszins heilzaam voor den landbouw zou wezen; want — zoo beweert zij — korte huurtermijnen en daardoor belemmering van duurzame verbetering van den bodem zouden van dien toestand het noodzakelijk gevolg zijn.

Reeds de afdeeling Beerta van het Genootschap van nijverheid te Onderdendam (†) heeft een deel dezer redeneering, die ook door anderen wel eens gehouden werd en inderdaad zeer verleidelijk is, op scherpzinnige wijze bestreden; het schijnt mij evenwel niet overbodig, aan deze bestrijding nog eenige woorden toe te voegen.

Vooreerst komt mij de onderstelling, dat c. q. een handel in land, gelijk aan den effectenhandel, zou ontstaan, vrij hersenschimmig voor; mogelijk, dat men er in de betrekkelijk verre toekomst toe zou geraken, wanneer het droombeeld van verschillende kundige mannen (§), „Mobilisiring der immobiliën” (gelijk men het in Duitschland pleegt te noemen), ware verwezenlijkt; maar, vooreerst zal daarvan — althans hier te lande — nog wel geen sprake wezen; niet alleen, dat daartoe de vervanging van het zoogenaamde negatieve stelsel van eigendomsoverdracht door het zoogenaamde positieve noodzakelijk zou wezen, maar ook tal van andere diep ingrijpende wijzigingen in ons eigendoms- en hypotheekstelsel zouden dan onontbeerlijk zijn.

(*) Zie hiervoor.

(†) Zie hiervoor.

(§) In ons vaderland is voor de „mobilisatie van grond en bodem” o. a. gestreden door prof. Gratama. Zie zijne studie „Hervorming van ons zakelijk recht aan grond en bodem”, Tijdschrift voor Ned. Recht, III, 2e afd; — afz. uitgegeven te Groningen, J. B. Wolters, 1870.

Het zou derhalve, vooral bij onzen nationalen afkeer van nieuwigheden, in de eerste tijden — en men gaat zoo langzaam in ons vaderland — inderdaad wel zoo'n vaart niet loopen; trouwens geen hunner, die, in de vergadering der Staten-Generaal of elders, door afschaffing of vermindering van mutatierecht de belemmering van handel in land wenschten te verwijderen, zal vermoedelijk zóó iets voor den geest hebben gehad.

Men heeft er waarschijnlijk wél aan gedacht, dat het, door den eigenaar van landerijen te behalen voordeel, wanncer hij die landerijen aan een ander overdraagt, veelal een nog grooter maatschappelijk voordeel zal te weeg brengen, omdat de, door hem te maken winst in den regel — zoo de koper zich niet misrekent — zal overtroffen worden door de gekapitaliseerde grootere en betere opbrengst, die deze uit het land, door betere cultuur, zal weten te trekken.

Daartegen aan te voeren, dat langs dien weg uitmergeling te vreezen ware, zou onjuist zijn; immers hierdoor zou, indien men zelf de perceelen gedurende geruimen tijd wenschte te behouden, de kip met de gouden eieren worden geslacht, welke dwaasheid — bij enkelen gewis mogelijk — van de meerderheid onzer landbouwers hoe langer hoe minder kan worden verwacht; en, mocht men bedoeld behoud niet, maar wel weder-verkoop op 't oog hebben, dan is uitputting evenmin te vreezen, aangezien een lagere verkoopprijs c. q. daarvan veelal het gevolg zou zijn; wanneer men de lessen der landbouw-wetenschap in toepassing brengt, intensieve en rationeele cultuur in plaats van het ouderwetsche bedrijf stelt, zal trouwens die uitputting volstrekt niet het onvermijdelijk gevolg wezen van grootere en betere voortbrenging. Men zal er tevens aan gedacht hebben, dat velen, die gaarne hun kapitaal in land zouden beleggen, er nu voor terugdeinzen, omdat — indien ze het later elders willen of moeten plaatszen — de conversie, die bij belegging in effecten schier geen verlies oplevert, in dat geval voor hen zoo kostbaar zal zijn.

En wat nu de korte huurtermijnen betreft, waarvoor de Bredasche commissie vreest, daarvan zie ik — het oog vestigende op artikel 1612, in verband met de art^{en} 1624 en volgende van het B. W. — bij grootere mutatie (altijd binnen de perken der mogelijkheid) de noodzakelijkheid inderdaad niet in. (*)

(*) Zie omtrent het wenschelijke der verhandelbaarheid tevens: Victor Bounet, „Le crédit et les finances.“

Wanneer ik thans overga tot de voorstellen die gedaan werden, om bij afschaffing of vermindering der mutatie-belasting c. a. het ontstane verlies voor de schatkist te dekken, dan zie ik, dat conversie in grondbelasting daaronder de voornaamste plaats bekleedt, dat zoodanige conversie in toenemende mate het wachtwoord werd van hen, die naar hervorming streven op dit gebied.

Wel is waar wordt de rechtmatigheid van een dusdanig aequivalent bestreden door mr. Ph. J. Bachiene, door de afdeling Beerta van het Genootschap voor Nijverheid te Onderdendam (*) en nog door enkelen anderen, doch, zoo in de Staten-Generaal als bij de leden van vereenigingen van landbouw en dergelijke maatschappijen, vestigde zich meer en meer de overtuiging, dat bedoelde conversie het doelmatigst en billijkst middel is, om tot de gewenschte afschaffing of vermindering te geraken.

Bijna zonder uitzondering bestreed men slechts (gelijk o. a. de Eerste Kamer in krachtige bewoordingen heeft gedaan) het denkbeeld om de verhooging der grondbelasting als *eenig* middel te doen strekken tot dekking van het door den Staat te lijden direct verlies.

Waar echter een zoo bekwaam en ondervindingrijk man als de heer Bachiene de conversie bepaaldelijk afkeurt, hadden — dunkt me — de voorstanders daarvan alle krachten moeten blijven inspannen om hun standpunt te verdedigen; en dat hebben ze (de heer van Eck en een enkel ander uitgezonderd) niet gedaan.

Daar ik (†) niet behoor tot hen, die in alle deelen met een dergelijke conversie dwepen, voel ik — althans op dit oogenblik — weinig roeping daartoe.

Ik wensch mij voorshands alleen de volgende opmerkingen met alle bescheidenheid te veroorloven:

De heer Bachiene heeft o. a. gewezen op de algemeen rijzende marktwaarde der vaste goederen; daardoor wordt z. i. de druk der overgangsrechten zeer getemperd, zoodat derhalve het tijdstip (hij sprak in 1874), om die rechten, als bijzonder belemmerend, door eene andere belasting te vervangen, slecht gekozen is.

Dat men aan dergelijke opportuniteits-argumenten niet te veel waarde mag hechten, blijkt uit het feit, dat sedert 1874, en vooral sedert vorig jaar, de toestand eene aanmerkelijke wijziging heeft ondergaan. In plaats van eene algemeen rijzende marktwaarde

(*) De gronden waarop, bespreek ik straks nog.

(†) Zie o. a. mijn opstel, jaargang 1874 van *de Econo mist*.

nemen wij in den jongsten tijd, althans wat de ongebouwde eigendommen betreft, een vrij algemeen dalende marktwaarde waar. Verschillende oorzaken werken daartoe mede, doch ongetwijfeld bekleedt de aanzienlijke aanvoer van landbouwvoortbrengselen en vee uit streken, waar deze handelsvoorwerpen goedkooper kunnen geproduceerd worden dan ten onzent, of waar overproductie ontstond, daaronder eene voorname plaats. Mogen wij de berichten der dagbladen gelooven, dan zou niet, alleen geen vermindering van dien — voor de verbruikers trouwens zeer gelukkigen — aanvoer in de eerste tijden te wachten zijn, maar is het zelfs te vermoeden, dat landen, die tot nu toe, vooral wat bedoelde artikelen betreft, weinig of niets naar Europa exporteerden, onze markten in de toekomst zullen gaan voorzien; zoo spreekt men b.v. van aanvoeren uit Siberië, een vruchtbaar land, waaromtrent bij velen de zonderlingste dwaalbegrippen bestaan, en welks productie reeds gestegen is en nog zeer kan stijgen boven hetgeen noodig is om in eigen behoeften te voorzien. Er zou derhalve — indien andere invloeden dit niet tegenhouden — nog grooter daling van den prijs der landbouwproducten en van het vee, en derhalve nog grooter daling van de waarde van bouw- en weiland te wachten zijn.

Is dus de redeneering van den heer Bachiene juist, dan valt daaruit thans een reden te meer af te leiden, om tot de bedoelde afschaffing — met vervanging — over te gaan.

De heer Bachiene schijnt intusschen meer aan den overgang van gebouwde dan aan dien van ongebouwde eigendommen gedacht te hebben; de inderdaad treffende voorbeelden, door hem medegedeeld, hebben op te Amsterdam gelegen huizen betrekking.

Zij nu, die het mutatie-recht met aanhangsels als eene oeconomisch hoogst nadeelige belasting beschouwen, denken niet in de eerste plaats aan huizen, maar aan ongebouwde eigendommen, aan perceelen, die aan het landbouwbedrijf c. a. worden dienstbaar gemaakt; de overgangsbelasting op huizen in steden laat hen vrij koud; wilde men die bestendigen, ze zouden weinig neiging gevoelen om er protest tegen aan te teekenen.

De heer Bachiene, die het bedrag, c. q. aan de grondbelasting toe te voegen, zeer hoog — volgens den heer Vissering te hoog — schat, berekent, dat door die verhooging de *tegenwoordige eigenaren* $30 \times 8 = 240$ millioen verlies zouden lijden. Waarom hier met de penning 30 wordt vermenigvuldigd, kan ik niet recht vatten. Is het soms (maar dan m. i. ten onrechte), omdat een grondeigenaar gemiddeld circa 3 percent van zijn kapitaal geacht

wordt te maken? In dat geval zou 't alleen juist *kunnen* wezen, wanneer het zeker ware, dat *allen* zullen verkoopen; anders niet.

De heer Bachiene, die zijne tegenstanders ten aanzien van deze quaestie meermalen van overdrijving beschuldigde, is — met allen eerbied zij het gezegd — m. i. zelf ook niet geheel van overdrijving vrij te pleiten. Want, behalve de ruime — volgens den heer Vissering veel te ruime — berekening van het bedrag, dat c. q. geconverteerd zou moeten worden, en den grooten multiplicator, dien de geachte spreker bezigde, om tot het kapitaal-verlies van DE — dus van ALLE — *tegenwoordige eigenaren* te geraken, verzuimde hij geheel en al om de aandacht te vestigen op de waarde-vermeerdering, die door de grootere vraag naar vast goed, het zeer waarschijnlijk gevolg van de afschaffing der mutatie-belasting, zou ontstaan, en waarvan ook *de tegenwoordige eigenaren* bij verkoop (en vermoedelijk eveneens zonder verkoop) de vruchten zouden plukken. Ook de heeren mrs. D. J. Baron Mackay (*) en A. van Eck (†) hebben er indertijd reeds ter loops op gewezen.

In een ander opzicht ben ik het intusschen met den heer Bachiene volkomen eens; 't is namelijk, waar de geachte spreker opmerkte, dat zelfs belangrijke ontheffing niet *altijd* de gevolgen heeft, die voor den onthevene worden beoogd, en als voorbeeld aanhaalde dat — niettegenstaande de vermindering van het registratie-recht op de ophrengst van openbare verkooping van veldvruchten en houtgewassen, ingevolge de wet van 16 Mei 1854 (Staatsblad nr 36) en van 16 Juni 1832 (Staatsblad nr 29) — de onkosten dier verkooping na verloop van 50 jaren onveranderd zijn gebleven.

„De Staat” — zoo zeide de heer Bachiene — „heeft een lager „recht van overgang van veldvruchten geheven, doch het salaris „van de meeste notarissen, griffiers en deurwaarders, uitsluitend „tot het houden dier verkooping bevoegd, is sedert 1824 met „gelijk bedrag verhoogd en sedert 1832 weder eenigszins gedaald. „Het vraagstuk der belasting-heffing is van zeer samengestelden „aard; en dit” — zoo liet de heer Bachiene er op volgen — „is „het voorname gevolg, dat ik uit dit voorbeeld wensch af te leiden.”

Ook ik heb indertijd (§) op een dergelijke eventualiteit gewezen, doch tevens getracht het middel aan de hand te doen, om ze, zoo

(*) Zie hiervoor.

(†) Zie hiervoor

(§) Zie blz. 24 mijner rede, uitgesproken als algemeen-Secretaris der maatschappij van landbouw, tuinbouw en veeteelt in het arrondissement Breda en omstreken; uitgegeven bij Broese en Cie, te Breda, 1874.

niet geheel onmogelijk te maken, dan toch in hooge mate te voorkomen.

„Ik geef gaarne toe” — zoo werd door mij destijds gezegd — „dat de bestrijders der overgangsrechten zich wel eens aan over„drijving hebben schuldig gemaakt, en dat het niet alléén die „rechten zijn, welke hier te lande den overgang bezwaarlijk maken; „ik geef gaarne toe, dat men, bij eventueele afschaffing of ver„mindering, — om slechts iets te noemen — ook krachtig dient „zorg te dragen, dat de salarissen van notarissen een zeker „quantum niet overschrijden, ter voorkoming van de mogelijk„heid, dat de last, dien men hier wegneemt, ginds weer drukken ga.”

Ik ben thans, meer dan ooit, dit gevoelen toegedaan.

Wat nu de aanmerkingen betreft, die ik me op enkele argumenten van den heer Bachiene veroorloofde, een en ander belet niet, dat ook ik de schaduwzijden der conversie, die ik in mijn vroeger opstel (*) reeds aanwees, niet uit het oog verlies, terwijl ik tevens de juistheid erken van het beweren van den minister Vissering, dat in elk geval van eene *geheele* conversie slechts sprake zou kunnen wezen na de herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen; de tegenwoordige schatting toch, is in menig opzicht zóó onjuist, zóó in strijd met de werkelijkheid, dat eene belangrijke verhooging op een dergelijken vicieusen grondslag waarlijk niet te billijken zou wezen, en de ongelijkheid van druk, die thans reeds te betreuren is, zeer zou doen stijgen.

Maar, in afwachting eener beslissing omtrent de vraag, of eene zoodanige *geheele* conversie der mutatiebelasting wenschelijk zou zijn, ware m. i. reeds thans (ik bedoel namelijk ter gelegenheid der wijziging van de Registratie-wetgeving, die ook in het plan van den minister Vissering schijnt te liggen) eene vermindering dier belasting in overweging te nemen, en dan kon met de denkbeelden, door den heer J. B. Vroom en door Directeuren der Nederlandsche maatschappij ter bevordering van nijverheid ontwikkeld, benevens met de reductie, in andere landen aangebracht, rekening worden gehouden.

Eene dergelijke reductie zou vermoedelijk ook nog dit voordeel opleveren, dat uit de vermeerdering van overgangen, die er het waarschijnlijk gevolg van zou wezen, beter, overtuigender dan door middel van redeneering te bewijzen ware, welke economische nadeelen de overgangsrechten te weeg brengen en hoezeer de maat-

(*) Zie *de Economist*, jaargang 1873, blz. 279 en volg.

schappelijke welvaart door de gcheele afschaffing dier rechten zou worden gebaat. (*)

Een aequivalent, volkomen gelijk aan het bedrag der reductie zou niet noodig wezen, indien (en *ik* ben er overtuigd van) die reductie, mits niet te gering genomen, de mutatie der vaste goederen deed stijgen; (†) en — wat dit aequivalent betreft — zou men de geopperde denkbeelden (§) om de schenkingen onder de levenden dier goederen en het transport der zeeschepen te belasten, in overweging kunnen nemen; vooral het eerstbedoelde denkbeeld lacht mij, schoon ik er geen aanzienlijke bate van verwacht, toch wel toe. (§§)

Onder de voordeelen onzer mutatie-belasting is door enkelen — door de heeren Vissering en Bachiene (***) en door den heer J. B. Vroom (††) — ook genoemd hare groote elasticiteit.

Voorzeker, wanneer men zich op een zuiver financieel standpunt plaatst, dan is de elasticiteit eener belasting eene groote deugd; doch wanneer men een ander, veel gewichtiger standpunt, dat van de economische belangen des volks gaat innemen, dan kan het blijken, dat tegenover bedoelde lichtzijde zeer groote schaduwzijden staan, en dat eene zeer elastieke belasting niettemin eene hoogst verderfelijke is.

Past men deze wijze van handelen op de mutatie-rechten toe, gelijk zij thans hier te lande geheven worden, dan betwijfel ik zeer, of het bedoelde voordeel tegen de vele groote nadeelen kan opwegen.

In elk geval zou ik het, met het oog op gewichtige volksbelangen en volksbehoeften, innig betreuren, zoo een voorstel tot wijziging onzer registratie-wetgeving mocht worden aangenomen, zonder dat het hoogst nadeelig recht op de ruilingen daarbij wierd afgeschaft, althans belangrijke verlaging onderging.

Breda, December 1879.

ARMAND SASSEN.

(*) Ook Directeuren der „Nederl. maatschappij ter bevordering van nijverheid“ (zie hiervoor) wezen op iets dergelijks.

(†) Zie een voorbeeld van de vermeedering der opbrengst, die eene dergelijke verlaging van rechten in Engeland te weeg bracht, bij van Assendelft de Coningh, t. a. pl., blz. 112.

(§) Zie hiervoor.

(§§) Vóóral door doelmatige wijziging der zegelwet zouden niet onaanzienlijke baten te verkrijgen zijn.

(**) Zie hiervoor.

(††) Zie hiervoor.